

ANALYSIS OF THE CONCEPT OF CRIMINAL COURT PROCEEDINGS AND CORRUPTION RISKS IN JUDICIAL PROCEEDINGS

Khasan Khudoyberdiyev

Master's student

Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan

Tashkent, Uzbekistan

E-mail: xasan.xudoyberdiyev2@icloud.com

ABOUT ARTICLE

Key words: crime, stages, punishment, criminal case, corruption, corruption risk, liability, court, hearing, court session, process, parties.

Received: 14.02.25

Accepted: 16.02.25

Published: 18.02.25

Abstract: This article discusses issues related to the concept of judicial proceedings in criminal process and the concept of corruption risks in court proceedings. Additionally, the article analyzes scholars' views on the concept of judicial proceedings and corruption risks in court proceedings.

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИНИНГ СУД МУҲОКАМАСИ ВА СУД МУҲОКАМАСИДА КОРРУПЦИЯВИЙ ХАВФ-ҲАТАРЛАР ТУШУНЧАСИНИНГ ТАҲЛИЛИ

Ҳасан Худойбердиев

магистратура талабаси

Ўзбекистон Республикаси Ҳуқуқни муҳофаза қилиш академияси

Тошкент, Ўзбекистон

E-mail: xasan.xudoyberdiyev2@icloud.com

МАҚОЛА ҲАҚИДА

Калит сўзлар: жиноят, босқичлар, жазо, жиноят иши, коррупция, коррупциявий хавф-ҳатар, жавобгарлик, суд, муҳокама, суд мажлиси, жараён, тарафлар.

Аннотация: Мазкур мақолада Жиноят процессида суд муҳокамасининг тушунчаси, суд муҳокамасида коррупциявий хавф-ҳатарлар тушунчасига доир масалалар баён этилган. Шунингдек, мақолада суд муҳокамасининг тушунчаси, суд муҳокамасида коррупциявий хавф-ҳатарларнинг олимлар томонидан берилган фикрлар таҳлил этилган.

АНАЛИЗ ПОНЯТИЯ СУДЕБНОГО РАЗБИРАТЕЛЬСТВА В УГОЛОВНОМ ПРОЦЕССЕ И КОРРУПЦИОННЫХ РИСКОВ В СУДЕБНОМ РАЗБИРАТЕЛЬСТВЕ

Хасан Худойбердиев

студент магистратуры

Академия правоохранительных органов Республики Узбекистан

Ташкент, Узбекистан

E-mail: xasan.xudoyberdiyev2@icloud.com

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: преступление, этапы, наказание, уголовное дело, коррупция, коррупционный риск, ответственность, суд, разбирательство, судебное заседание, процесс, стороны.	Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы, связанные с понятием судебного разбирательства в уголовном процессе и понятием коррупционных рисков в судебном разбирательстве. Кроме того, в статье анализируются взгляды ученых на понятие судебного разбирательства и коррупционных рисков в судебном разбирательстве.
--	--

Кириш. Ўзбекистон Республикаси демократик ҳуқуқий давлат ва эркин фуқаролик жамияти қуришни мақсад қилган ҳолда, коррупциядан ҳоли бўлган адолатли суд-ҳуқуқ тизимини, фуқароларнинг ҳуқуқларини ҳамда эркинликларини жамият ва давлатнинг манфаатларини ҳимоя қиладиган механизм яратишни назарда тутмоқда. Ушбу йўлда халқаро ва миллий қонунчиликда коррупциядан ҳоли бўлган адолатли суд муҳокамасига бўлган ҳуқуқни таъминлаш учун зарур бўлган чуқур ислохотлар амалга оширилмоқда.

Ҳар бир жиноят иши доирасида инсон, давлат, халқнинг тақдири ётади. Бунда жиноят судлар томонидан жиноят ишларини кўриб чиқилишида, суд ҳукмларининг коррупциядан ҳоли ва адолатли чиқарилиши муҳимдир. Мамлакатимизда коррупциядан ҳоли ва адолатли суд муҳокамасини амалга оширилишида ҳам ишлар изчиллик билан амалга оширилиб келинмоқда.

Президент Шавкат Мирзиёевнинг 2022 йил 28 январда қабул қилинган 2022-2026-йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг “Тараққиёт стратегияси” (1) да ҳам фуқароларнинг одил судловга бўлган ҳуқуқини таъминлашга қаратилган муҳим режалар белгиланган.

Жумладан мазкур Фармоннинг 84-мақсади айнан коррупцияга мойил соҳа ва тармоқларни аниқлаш, коррупциявий омилларни бартараф этиш тизимининг самарадорлигини ошириш, жамиятда коррупцияга нисбатан муросасиз муносабатни шакллантириш каби вазифалар назарда тутилган.

Шунингдек мамлакатимиз Президент Шавкат Мирзиёевнинг 2020 йил 7 декабрда қабул қилинган мўлжалланган “Судьяларнинг чинакам мустақиллигини таъминлаш ҳамда

суд тизимида коррупциянинг олдини олиш самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”(2) ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони қабул қилинган. Ушбу фармон, умумий олганда, жиноят судларида коррупциявий хавф-хатарларни олдини олиш, суд тизимининг шаффофлигини оширишга қаратилган қатор аниқ чора-тадбирларни ўзида қамраб олган.

Адабиётлар таҳлили. Бизга маълумки жамият ва давлатнинг ҳимоя коррупцияга нисбатан муносабатини ушбу жамиятдаги демократия, инсонийлик ва қонунийлик даражалари белгилаб беради. Бундан ташқари давлатдаги жиноят процессининг суд муҳокамасининг адолатли ва коррупциядан ҳоли бўлган қарорлар ва ҳукмларнинг қабул қилиниши, ушбу давлатда қонунларнинг қай даражада ишлаётганлиги билан бир қаторда унинг ҳалқаро миқёсдаги обрусига ҳам сезиларли таъсир кўрсатади.

Ўзбекистон Республикасида ҳам жиноят процессида суд муҳокамасининг адолатли ва коррупциядан ҳоли таризда кўриб чиқилиши алоҳида эътиборга олинган бўлиб ушбу ҳолат нафақат давлат сиёсати бир қисми сифатида балки давлат раҳбари томонидан эътибор қаратилган.

Жиноят процессининг энг муҳим элементи бу - суд муҳокамаси ҳисобланади. Айнан ушбу босқичда жиноят ишлари ўзининг якуний ечимига эришади. Бунда асосан суд томонидан ҳукм ёки қарорлар чиқарилиши орқали эришилади. Суд муҳокамаси амалда суд мажлиси орқали юритилади.

Ўзбекистон Республикасининг жиноят-процессуал қонунчилигига кўра, суд муҳокамаси тўртта асосий қисмдан иборат:

- 1) - Суд мажлисининг тайёрлов қисми;
- 2) - Суд тергови;
- 3) - Тарафларнинг музокараси;
- 4) – Судланувчининг охириги сўзи;

Бу босқичларнинг ҳар бири ўзига хос хусусиятларга эга бўлиб, улар биргаликда яхлит суд жараёнини ташкил этади.

Биринчи босқич яъни суд мажлисининг тайёрлов қисмида асосан келиб тушган жиноят иши юзасидан иш материалларини ўрганиш ва таҳлил қилиш, тарафларнинг иштирокини таъминлаш, гувоҳлар ва экспертларни чақириш, процессуал ҳужжатларни расмийлаштириш ишлари амалга оширилиб бу босқичда қуйидаги ҳолатлар муҳим аҳамият касб этади:

- а) Ишни кўриш учун барча зарур шарт-шароитларнинг мавжудлиги
- б) Процесс иштирокчиларининг ҳуқуқ ва мажбуриятларини тушунтириш
- в) Раислик қилувчининг тарафлар билан мулоқоти

г) Дастлабки эътирозларни кўриб чиқиш

Иккинчи босқич суд тергови босқичида жиноят ишидаги мавжуд далилларни текшириш ва баҳолаш ишлари амалга оширилиб, далилларни тўплаш ва текширишнинг конунийлиги, тарафларнинг тенг ҳуқуқлилиги принципага риоя қилиниб гувоҳлар сўрок қилиниши, экспертиза хулосаларини ўрганиши, ашёвий далилларни кўздан кечириш ишлари амалга оширилиши мумкин.

Учинчи босқич тарафларнинг музокараларидир. Бунда асосан давлат айбловчиси яъни прокурорнинг нутқи, ҳимоячининг вазлари, жабрланувчи томоннинг фикрлари эшитилади. Бу босқичда тарафларнинг тенг имкониятларга эга бўлиши инobatга олиниши, фикр билдириш эркинлигининг таъминланиши, музокараларнинг тўлиқлиги ва холислиги, далилларга ҳуқуқий баҳо берилишига эътибор қаратилиши лозим.

Тўртинчи босқичда судланувчига берилган сўнгги сўз ҳуқуқи бўлиб, - бунда асосан судланувчининг шахсий позицияси ва унинг қилмишга муносабати, оқловчи ҳолатларни келтириш, судланувчининг пушаймонлиги ва ва бошқа ҳолатларни кўриш мумкиндир.

Суд муҳокамаси жиноят процессида ҳал қилувчи аҳамиятга эга, чунки айнан шу босқичда шахснинг айбли ёки айбсиз эканлиги аниқланади ва иш мазмунан кўриб чиқилади.

Ўзбекистон юридик энциклопедиясида эътироф этилганидек, “суд муҳокамаси – жиноят процессуал ҳуқуқи бўйича суд жараёнининг бир босқичи ҳисобланади. Суд муҳокамасининг умумий тартиблари Ўзбекистон Республикаси ЖПКнинг 50-бобида баён этилган” (3).

Бундан ташқари ушбу соҳага доир тадқиқотчи олимлар томонидан илмий манбаларда кўплаб фикрлар берилган.

Жумладан, З.Ф.Иноғомжонова таъкидлаганидек, “Суд муҳокамаси жиноят процессининг марказий босқичи ҳисобланади. Бу босқичда жиноят процессининг асосий вазифалари юзасидан бир тўхтамга келинади, яъни суд жиноят ишини мазмунан кўриб, ўз ҳукмида шахсни айбдор ёки айбдор эмаслиги, ушбу қилмиши учун жазолаш ёки жазоламаслик масаласини узил-кесил ҳал қилади” (4).

Тадқиқотчининг фикрларига қўшилган ҳолда, бугунги кун нуктаи назаридан қуйидаги жиҳатларни алоҳида таъкидлаш лозим: Суд муҳокамаси нафақат жиноят процессининг марказий босқичи, балки фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлашнинг муҳим кафолати ҳамдир. Бу босқичда одил судловнинг барча тамойиллари - ошкоралик, тортишув, холислик ва бошқа принциплар тўлиқ амалга оширилади.

Л.А.Терехова фикрига кўра жиноят иши бўйича суд муҳокамаси жиноят процессининг ҳал қилувчи босқичи бўлиб, унинг натижасида айблов ёки оқлов ҳукми

чиқарилади ҳамда унда кўрсатувларнинг, иш бўйича далилларнинг нақадар тўғри тақдим этилиши судланувчи, жиноят содир этиш натижасида жабрланувчи ва бошқа шахсларнинг келгусидаги тақдирига таъсир кўрсатади. (5)

Фикримизча, тадқиқотчининг суд муҳокамаси ҳақидаги фикрлари асосли бўлса-да, бугунги кунда бу масалани янада кенгроқ доирада кўриб чиқиш зарур. Сабаби замонавий шароитда суд муҳокамаси нафақат ҳукм чиқариш билан якунланадиган босқич, балки инсон тақдирига бевосита таъсир кўрсатувчи ижтимоий-ҳуқуқий механизмдир.

А.В.Смирновнинг фикрича, “Суд муҳокамаси – суд мажлиси шаклида амалга ошириладиган жиноят ишини мазмунан кўриб чиқиш ва ҳал қилишдир. Ишни мазмунан кўриш – айбланувчининг жиноий жавобгарлиги ҳақидаги масалани ҳал қилишдир” (6).

Фикримизча, тадқиқотчининг суд муҳокамаси тўғрисидаги фикри асосли бўлиб, бу фикрни кўшимча таризда қуйидагича тўлдиришимиз лозим. Суд муҳокамаси нафақат шаклий жиҳатдан суд мажлиси кўринишида ўтказилиши, балки мазмун жиҳатидан ҳам бир қатор муҳим жиҳатларни ўз ичига олади:

1. Жиноят иши доирасидаги далилларни тўлиқ, холис ва ҳар томонлама текшириш имконини беради,

2. Суд процессидаги тарафларнинг тенг ҳуқуқлилиги ва тортишувчанлик принципи асосида иш юритилишини таъминлайди,

3. Суд процессидаги айбланувчининг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш механизмларини амалда таъминлайди,

4. Жиноят иши бўйича ишнинг якунида ҳақиқатни аниқлаш ва адолатли қарор қабул қилиш имконини беради

Шу сабабли, А.В.Смирновнинг фикри нафақат назарий жиҳатдан тўғри, балки амалий аҳамиятга ҳам эга. Бу фикр суд муҳокамасининг моҳиятини тўғри акс эттиради ва унинг замонавий тенденцияларга мослигини кўрсатади.

Бундан ташқари О.В.Лебедевнинг фикрича “Суд муҳокамаси – биринчи инстанция судлари мажлисида тарафлар иштирокида судланувчининг айблилиги ёки айбсизлиги масаласини ҳал қилишга ва жиноят содир этишда айбдор деб топилган шахсга қонунда кўзда тутилган жиноий жазо тайинлашга ёки айбсиз кишини оқлаб, шу орқали одил судловни амалга оширишга қаратилган жиноят процессининг босқичи” (7), деб ҳисоблайди.

Фикримизча, О.В.Лебедевнинг таърифи назарий ва амалий жиҳатдан тўлиқ асосланган бўлиб, у суд муҳокамасининг барча муҳим жиҳатларини қамраб олган. Бу таъриф магистрлик ишида суд муҳокамасининг моҳиятини очиб беришда муҳим назарий асос бўлиб хизмат қилади.

Жиноят процессида суд мажлиси алоҳида аҳамиятга эга бўлган босқич ҳисобланиб, у қонун билан белгиланган қатъий тартибда ўтказилади. Бу босқичнинг асосий хусусиятлари қуйидагича намоён бўлади: Суд мажлиси жараёнида ишга оид барча ҳолатлар чуқур ўрганилади, ҳуқуқий нормалар тўғри татбиқ этилади ва ҳолис қарор қабул қилинади. Бундан ташқари, бу жараён барча тарафларнинг суд муҳокамасида тўлақонли иштирок этишини кафолатлайди. Суд мажлиси давомида жиноят-процессуал қонунчиликнинг барча тамойилларига қатъий риоя этилади ва иштирокчиларнинг қонуний манфаатлари ҳимоя қилинади. Шунингдек, жиноят иши бўйича очиқлик ва жамоатчилик назорати таъминланади. Бу эса, ўз навбатида, барча суд инстанцияларида процессуал талабларнинг бир хил тарзда қўлланилишига хизмат қилади. Жиноят ҳуқуқи назариясида ва амалиётида бу босқичга алоҳида эътибор қаратилишининг сабаби шундаки, айнан шу босқичда айбланувчи судланувчи мақомини олади. Бу эса унга кенг доирадаги процессуал ҳуқуқлардан фойдаланиш имконини беради.

Суд муҳокамаси жиноят процессининг марказий институти сифатида бир қатор муҳим функцияларни бажаради. Биринчи навбатда, у жиноят оқибатида зарар кўрган шахсларнинг ҳуқуқларини тиклаш ва ҳимоя қилишга қаратилган. Шу билан бирга, фуқароларни асоссиз айбловлардан ҳимоя қилиш вазифасини ҳам бажаради.

"Коррупция" сўзи латинча **"corruption"** сўзидан олинган бўлиб, бузувчи, бузғунчи, пора берувчи деган маъноларни англатади. Қадим замонлардан бошлаб ҳукмдорлар коррупцияга қарши энг шавқатиз усуллар билан курашганлар. Жумладан Форс шоҳи Камбизнинг буйруғи билан пора олган судья терисидан тикилган креслога янги судья ўтирган ва у ҳам пора олган. Қадимги Римда эса, уни фош қилган Циероннинг қизгин нутқлари ҳам, бу жиноят учун жазо сифатида ўлим жазоси ҳам ёрдам бермаган."⁽⁸⁾

Фикримизча, коррупция яқин даврда пайдо бўлмаганлиги балки унинг қадим замонлардан мавжудлиги, уни дастлабки кўринишлари мансабдор шахслар томонидан содир этилганлиги билан изоҳланган. Бунга изоҳ ўрнида Форс шоҳи Камбизнинг пора олган судьяга қаттиқ жазо тайинланганлиги билан яъни пора олган судья терисидан кресло тикилганлиги, уша даврларда ҳам суд муҳокамасини олиб бориш босқичларида ҳам коррупциявий хавф ҳатарлар мавжуд бўлган деб ҳисоблаймиз.

Жиноят ишини юритишда суд муҳокамасида коррупциявий хавф-ҳатарлар тушунчаси бу одил судлов жараёнида коррупциявий ҳаракатлар содир этилиши эҳтимолидир. Яъни жиноят иши судга келиб тушган вақтдан бошлаб, уни суд босқичларида кўрилишида судьялар, суд ходимлари ёки бошқа мансабдор шахсларнинг ўз ваколатларини шахсий манфаатлари йўлида суиистеъмол қилиши ҳолатларининг юзага келиши эҳтимолидир. Бундай хавф-ҳатарлар суд қарорлари ва ҳукмларининг адолатли ва қонуний бўлишига

путур етказиши, давлатга бўлган жамоатчилик ишончини пасайтириши ва ҳуқуқ устуворлиги принципларига зид келиши мумкин.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг **130-моддасида** “Ўзбекистон Республикасида одил судлов фақат суд томонидан амалга оширилади. Ўзбекистон Республикасида суд ҳокимияти қонун чиқарувчи ва ижро этувчи ҳокимиятдан, сиёсий партиялардан, фуқаролик жамиятининг бошқа институтларидан мустақил ҳолда иш юритади” (9) деб кўрсатилган.

Юқорида кўрсатилган қонунчилик доирасида фикр қиладиган бўлсак, жиноят ишлари суд томонидан қонуний тарзда ҳал этилади. Жиноят ишининг жиноий суд томонидан одил судловни амалга оширилиши, жиноят ишини доирасида суд ишида раислик қилувчи томонидан тегишли тартибда ҳулосага келиниб ҳукм ёки ажрилар чиқарилиши мумкин. Бундан кўринадики жиноят ишини жиноят судлари томонидан муҳокама қилинганда яқуний ҳукмни суд чиқариши ва жиноят иши доирасида тақдирий ричаги раислик қилувчи суд ва унга нисбатан таъсир ўтказувчиларнинг хусусиятларига боғлиқдир. Бундан кўринадики жиноят ишига раислик қилувчи суд томонидан ҳам коррупциявий хавф-ҳатарларнинг келиб чиқиш эҳтимоли мавжудлигини кўрсатади.

М.Х.Рустамбаев фикрига кўра суд тизимидаги коррупциявий хавф-ҳатарлар деганда, судьялар ва суд ходимларининг ўз мансаб ваколатларидан шахсий манфаатлари йўлида фойдаланиш эҳтимоли тушунилади (10).

Юқоридаги олимларнинг фикрларини умумлаштириб, жиноий суд муҳокамасидаги коррупциявий хавф-ҳатарларга қуйидагича таъриф берамиз.

Жиноий суд муҳокамасидаги коррупциявий хавф-ҳатарлар – бу суд ходимлари ва бошқа иштирокчиларнинг ўз манфаатлари йўлида жиноят-процессуал қонун нормаларини нотўғри қўллаши, далилларни нотўғри баҳолаши ва асоссиз қарорлар қабул қилиши натижасида суд қарорларининг қонунийлиги ва адолатлилигига путур етказадиган, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини бузадиган ҳамда суд ҳокимиятининг мустақиллиги ва ҳолислигига зарар етказиб, жамиятда судга бўлган ишончни йўқотадиган ҳолатлар мажмуидир. Ҳуқуқшунос олим И.А.Саттаров ўз асарларида суд муҳокамасидаги коррупциявий хавф-ҳатарлар тушунчасига қўйдагича таъриф берган. Яъни, "Суд муҳокамасидаги коррупциявий хавф-ҳатарлар - бу суд қарорларининг қонунийлиги ва адолатлилигига путур етказувчи, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини бузилишига олиб келувчи ҳолатлардир"(11)деб таъкидлайди .

Фикримизча, олимнинг суд муҳокамасидаги коррупциявий хавф-ҳатарлар ҳақидаги фикрлари ҳуқуқий жиҳатдан асосли ва амалий аҳамиятга эгалиги коррупциянинг икки муҳим жиҳатини қамраб олади. Яъни суд қарорларининг қонунийлиги ва адолатлилигига

салбий таъсири ва фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқ ва эркинликларининг бузилиши билан. Суд муҳокамасидаги коррупциявий хавф-хатарлар тўғрисидаги таърифи мазмун-моҳияти жиҳатидан тўғри бўлиб, бу ҳолат нафақат суд қарорларининг қонунийлигига путур етказди, балки бутун суд тизимининг обрўсига салбий таъсир кўрсатади ва жамиятда ижтимоий адолат тамойилларининг бузилишига олиб келади.

З.Ф. Иноғомжонова эса "жиноят ишларини кўришда коррупциявий хавф-хатарлар - бу суд ходимларининг ўз манфаатлари йўлида қонунни нотўғри қўллаш, далилларни нотўғри баҳолаш ва асоссиз қарорлар қабул қилиш имкониятларидир" деган фикрни илгари суради (12).

Фикримизча, тадқиқотчининг жиноят ишларини кўришдаги коррупциявий хавф-хатарлар бўйича илгари сурган фикри мазмунан тўғри бўлиб, у суд тизимидаги коррупциянинг асосий кўринишларини, хусусан, суд ходимлари томонидан шахсий манфаатлар йўлида қонунни нотўғри қўллаш, далилларни нотўғри баҳолаш ва асоссиз қарорлар қабул қилиш каби ҳолатларни тўлиқ қамраб олган. Бу эса жиноят процессида қонунийлик ва адолат принципларининг бузилишига олиб келувчи омилларни аниқлаш ва уларга қарши курашиш механизмларини такомиллаштиришда муҳим аҳамият касб этади."

Таҳлил ва натижалар. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг **130-моддасида** "Ўзбекистон Республикасида одил судлов фақат суд томонидан амалга оширилади. Ўзбекистон Республикасида суд ҳокимияти қонун чиқарувчи ва ижро этувчи ҳокимиятдан, сиёсий партиялардан, фуқаролик жамиятининг бошқа институтларидан мустақил ҳолда иш юритади" (13) деб кўрсатилган.

Юқорида кўрсатилган қонунчилик доирасида фикр қиладиган бўлсак, жиноят ишлари суд томонидан қонуний тарзда ҳал этилади. Жиноят ишининг жиноий суд томонидан одил судловни амалга оширилиши, жиноят ишини доирасида суд ишида раислик қилувчи томонидан тегишли тартибда ҳулосага келиниб ҳукм ёки ажрилар чиқарилиши мумкин. Бундан кўринадики жиноят ишини жиноят судлари томонидан муҳокама қилинганда яқуний ҳукмни суд чиқариши ва жиноят иши доирасида тақдирий ричаги раислик қилувчи суд ва унга нисбатан таъсир ўтказувчиларнинг хусусиятларига боғлиқдир. Бундан кўринадики жиноят ишига раислик қилувчи суд томонидан ҳам коррупциявий хавф-хатарларнинг келиб чиқиш эҳтимоли мавжудлигини кўрсатади.

М.Х.Рустамбаев фикрига кўра суд тизимидаги коррупциявий хавф-хатарлар деганда, судьялар ва суд ходимларининг ўз мансаб ваколатларидан шахсий манфаатлари йўлида фойдаланиш эҳтимоли тушунилади (14).

Юқоридаги олим фикрига қўшилган ҳолда, суд тизимида коррупциявий хавф-хатарлар судьялар ва суд ходимларининг ўз мансаб ваколатларини шахсий манфаатлари

йўлида фойдаланиш эътимолиги борлиги ва ушбу ҳаракатлар суд томонидан ўз иш юритида бўлган жиноят иши доирасида суд муҳокамаси босқичларида амалга оширилишини инобатга олинишига эътибор қаратишимиз лозим.

Хукукшунос олим И.А.Саттаров ўз асарларида суд муҳокамасидаги коррупциявий хавф-ҳатарлар тушунчасига қўйдагича таъриф берган. Яъни, "Суд муҳокамасидаги коррупциявий хавф-ҳатарлар - бу суд қарорларининг қонунийлиги ва адолатлилигига путур етказувчи, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини бузилишига олиб келувчи ҳолатлардир" (15) деб таъкидлайди.

Олимнинг суд муҳокамасидаги коррупциявий хавф-ҳатарлар ҳақидаги фикрлари ҳуқуқий жиҳатдан асосли ва амалий аҳамиятга эгалиги коррупциянинг икки муҳим жиҳатини қамраб олади. Яъни суд қарорларининг қонунийлиги ва адолатлилигига салбий таъсири ва фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқ ва эркинликларининг бузилиши билан. Суд муҳокамасидаги коррупциявий хавф-ҳатарлар тўғрисидаги таърифи мазмун-моҳияти жиҳатидан тўғри бўлиб, бу ҳолат нафақат суд қарорларининг қонунийлигига путур етказди, балки бутун суд тизимининг обрўсига салбий таъсир кўрсатади ва жамиятда ижтимоий адолат тамойилларининг бузилишига олиб келади.

З.Ф. Иноғомжонова эса "жиноят ишларини кўришда коррупциявий хавф-ҳатарлар - бу суд ходимларининг ўз манфаатлари йўлида қонунни нотўғри қўллаш, далилларни нотўғри баҳолаш ва асоссиз қарорлар қабул қилиш имкониятларидир" деган фикрни илгари суради (16).

Тадқиқотчининг жиноят ишларини кўришдаги коррупциявий хавф-ҳатарлар бўйича илгари сурган фикри мазмунан тўғри бўлиб, у суд тизимидаги коррупциянинг асосий кўринишларини, хусусан, суд ходимлари томонидан шахсий манфаатлар йўлида қонунни нотўғри қўллаш, далилларни нотўғри баҳолаш ва асоссиз қарорлар қабул қилиш каби ҳолатларни тўлиқ қамраб олган. Бу эса жиноят процессида қонунийлик ва адолат принципларининг бузилишига олиб келувчи омилларни аниқлаш ва уларга қарши курашиш механизмларини такомиллаштиришда муҳим аҳамият касб этади."

Хулоса. Юқоридаги олимлар фикрини таҳлил қилар эканмиз, жиноий суд муҳокамасидаги коррупциявий хавф-ҳатарлар – бу суд ходимлари ва бошқа иштирокчиларнинг ўз манфаатлари йўлида жиноят-процессуал қонун нормаларини нотўғри қўллаши, далилларни нотўғри баҳолаши ва асоссиз қарорлар қабул қилиши натижасида суд қарорларининг қонунийлиги ва адолатлилигига путур етказадиган, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини бузадиган ҳамда суд ҳокимиятининг мустақиллиги ва ҳолислигига зарар етказиб, жамиятда судга бўлган ишончни йўқотадиган ҳолатлар йиғиндиси ҳисобласак бўлади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. <https://lex.uz/docs/5841063>
2. <https://lex.uz/ru/docs/5146554>
3. Ўзбекистон юридик энциклопедияси / Нашр учун масъул Р.А.Мухитдинов ва бошқ.; масъул муҳаррир: Н.Тойчиев. – Тошкент: Адолат, 2010. – Б. 420
остида. – Тошкент: ТДЮИ, 2003.
4. Жиноят процесси. Махсус қисм. Муаллифлар жамоаси / проф. З.Ф.Иноғомжонованинг умумий таҳрири остида. – Тошкент: ТДЮИ, 2003. – Б. 131
5. Терехова Л.А. Постановление суда первой инстанции, разрешающие дело по существу // Вестник Омского университета. – Омск: Изд-во ОмГУ, 2005. – № 2(3). – С. 97.
6. мирнов А.В., Калиновский К.Б. Уголовный процесс: Учебник для вузов / Под общ. ред. А.В. Смирнова. – СПб: Питер, 2004. – 492
7. Лебедева О.В. Шпаргалка по уголовно-процессуальному праву: учеб. пособие. – М.: ТК Велби, 2005. – С.25
8. Цирин А.М. Перспективные направления развития законодательства Российской Федерации о противодействии коррупции // Журнал российского права. – - №2. – С. 12-24.
9. <https://lex.uz/docs/6445145>
10. Рустамбаев М.Х. Коррупцияга қарши курашиш ҳуқуқи. Дарслик. – Тошкент: ТДЮУ, 2022. – Б.
11. Саттаров И.А. Суд ҳокимияти: муаммо ва ечимлар. // Ҳуқуқ ва бурч. 2019. №4. - Б. 45-47
12. Иноғомжонova З.Ф. Жиноят процессида одил судловни таъминлаш масалалари. Монография. Т.: ТДЮУ, 2020. - Б. 156.
13. <https://lex.uz/docs/6445145>
14. Рустамбаев М.Х. Коррупцияга қарши курашиш ҳуқуқи. Дарслик. – Тошкент: ТДЮУ, 2022. – Б.156
15. Саттаров И.А. Суд ҳокимияти: муаммо ва ечимлар. // Ҳуқуқ ва бурч. 2019. №4. - Б. 45-47
16. Иноғомжонova З.Ф. Жиноят процессида одил судловни таъминлаш масалалари. Монография. Т.: ТДЮУ, 2020. - Б. 156.